

О. ЛЯТХРИНСЬКА

КНЯЖА
ЕМАЛЬ

О. ЛЯТУРИНСЬКА:

КНЯЖА ЕМАЛЬ

(поезії)

Обгортка:

М. Михалевича

ПРАГА 1941

О. ЛЯТУРИНСЬКА

КНЯЖА ЕМАЛЬ

Пам'яті Юрія Дарагана

ПРАГА

1941

КНИГОЗБІРНЯ »ПРОБОЄМ« Ч. 11.

I. Андреска вд., Прага XII, Белеградська 10.

ПЕЧЕРНІ РИСУНКИ.

Зуб, ратище, копито, пазур.
Тут муж ішов на силу вражу.
Сурмив тут мамут. Тут ведмідь
печерний вів кошлатий слід.
Кружляв тут яструб в яснім небі,
а озером плив чорний лебідь.

Один лишився сам на сам.
Нема ні кривного, ні друга.
І любкою — помститись туга
і туга — подругою дням.

Отак натрапити зненагла
вполудне чи в досвітні роси
і бачити — о, туго спрагла! —
як жах обличчя перекосить,

як все круглішатимуть очі . . .
Де край жорстокого надхнення?
Мов псам, відкинуть духам ночі
його ненависне імення.

І знову цілу ніч верзлося :
біжу зацькований, мов звір,
і слід кривавиться на росах
і піт рудий туманить зір.

І знову світ я бачу рдяно.
За мною полум'я і дим,
гаряча заграва над станом,
безправ'я над добром моїм.

І знов в ганьбі стріваю ранок
і ліс мені, мов звірю кліть.
Та прийде день мій невблаганно
і ворог затремтить!

За око — враже око,
оселя — за оселю!
Благословляйте келих,
де хміль нуртує соком!

За око — враже око!
Одному з двох упасти.
Рука тверда, гранчаста,
ніж гострий та широкий.

УВЕЧЕРІ.

Хтось встав на зріст, ногою світ поперши,
розкрив киреї чорноту й задуху.
Ти до землі пригнися і підслухуй:
Не бути дням, а ночам, як уперше!

Хтось спалахнув у грі знаків прехитрих.
Хтось замішав прабарви — чернь і червінь.
Над рівень виступили ріки з мерви.
І суходіл почув, прийняв: Будь вітру!

КНЯЖА ЕМАЛЬ.

НА ВАРТІ.

Не знаєш гасла — боронись!
Освячений держу я спис.
Я попів бороню батьків,
героїв славу, честь борців.

Зухвальче, чолом, зором ниць!
За мною княжих ряд гробниць,
багаття і священний дуб
і володимирів тризуб.

Створив ти землю, оболочи
їй людину дотиком і дихом,
чинив добро і діяв лихо.
ти повнив дні і вершив роки.

Являвся пращуру, вогненно
злітав до хатнього порога.
На землю ти зсилав Дажбога
і вергав їй сліпу Морену.

Владав ти всесвітом, Свароже.
Впаду на твар свою: воскресни!
Твого народу жрець безчесний
вклонивсь Одіну. Чи-ж це гоже?

Яви лице у блискавицях!
Удар, розжар, розсип, розверзни!
Нехай хула в устах замерзне
і хай імя твоє іскриться!

Ти ще не вмер, ти ще не вмёр!
Через розбурханий Дністер
з Дніпра ти видибаєш, боже!
Впадуть долів боги ворожі.
Перед лицем великих чуд
жахнеться князь, чернець і люд.
Тобі-ж у гromі — блискавиці
запаляться стирти пшениці.
Злетить офірою когут.
Явися, боже, і пребудь!

Нам любо жити в Переяславі.
Іде сюди із Греків овоч
і грона виноградних лоз,
із Угор — збруя і комоні
і срібло з Чех;

із Руси — куни, біль і соболь,
меди і отроки дружинні.
Нам любо жити в Переяславі.
Сягати любо злотоглав,
багрець і цісарське опліччя.

О, любо нам крізь млу сторіч
велику чаклувати звагу!
Ось шлях стовбований на Схід
і стопи Олександра.

Важкі кирві, золоті
далматики та оловіри
і княжі корзна і щити,
ножі, списи, мечі, сокири.

І біль і куни. Барми й гривни.
Ковтки, підвіски і соболі.
І згуки рогу переливні,
а на плечі по два соколи.

Розгонисте небесне грище,
все довше, ширше, глибше, вище.
І руський бог — як день уранці,
як вечір чорний — бог поганців.

Ось пугар з золота тяжкий
по вінця повниться медами
і із руки і до руки
кружляє хмільно за столами.

Олег. Ольгович Ярослав.
Як не пізнати Святослава?
Щит ясний — сонце, очі — став,
а обіч його — ратня слава.

Роман. Данило. Осмомисл.
Тобі все лицарство шановне
хоч шапку скинь та уклонись —
і йде злот-пугар заздоровно.

СВЯТОСЛАВИЧІ.

Не царських одягів, прикрас
престольних божеських Софії!
На це ми не піднімем вії
і цим не виникне в нас пря.

Долоня в нас — тяжка, тяжка,
гне, граючися, візантіни.
Зір пожадливий наш і синій,
Ромеє, волить що й рука:

двогострий меч, червоний щит,
шолом на виголене тім'я.
Як благославив давніх римлян,
Христос і нас благословить.

Хилились стязі, пнулись вгору
і хвилювали як ковиль.
Усе зловісніш і суворіш
темніли черню корогви.

Світ хижим птахом, звірем кидавсь,
стріл гнало чорно, яко тьми,
а обіч страшно йшла Обида
і дотикала шоломи.

Було червоне поле бою.
Лягали ратію брати.
Над ними день схилявсь парчою
і золотив щити.

День догоряв так світозарно!
/душа просила корабля.
/десь біля голосила Карна,
тужила Жля.

Недобре вщуче Див.
Лише в один кінець сліди.
А сурми сурмлять войовничо.
Степ майорить і кличе, кличе.

Іти за Дін чи не іти
шоломом черпнути води?
Схрестити меч свій харалужний
на поклик бойовий і тужний?

Ануж не буде вороття?
Назад підкови не слідять.
Багрянці стигнуть. Страшно краєм.
І Див кричить, коня лякає.

ПІСЛЯ БУРІ.

В гущавину від спаду мура
сліди сполоханого тура.
В степу широкім — горлиць пера,
венецьким склом лягли озера.

Я знала, ранок буде ясний,
проквітне ніби рястом рясно,
прозорі будуть повні плавні —
таж виплакалась Ярославна.

Була-ж учора громовиця!
Палахкотіло на бійницях
і острахом земля здрігалась
і чи-ж не чула це Каяла?

І понад половецьким низом
злітали соколиці сизо,
а вітер тугу гнав із шалом,
не озираючись за валом.

Досить наїздів і підбоїв
і застережень Предислави!
Чоло високе Ярослава
з короною п'янкої слави
спокійне. Пишний плащ соболій
на князю — велич некривава
того, чие імення Мудрий.
Принишкнув ворог вовком, зубром.
А князь — хіба розважно й мудро? —
лишає в Правді мести право.

Перуне, освяти мечі!
Вперед, зловіщі посланці:
Іде! Іде! І зпід копит
вогонь і пил.
Тремти, побідная Ітиль!
Царгороде, тремти!
Тремти, Дунаю, Волго!
Іде, іде син Ольги.

Рівнинний степ, широкий степ
видовжується та росте,
могили товпляться узгір'ям.
Як вимірять страшне безмір'я
висот і сил, стремлінь, снаги?
Як не притиснуть остроги
тяжкокопитному коневі?
І обрій дальній і рожевий
наближується, рветься вшир.
Пне дужі груди богатир.

ВОЛИНСЬКА МАЙОЛИКА.

Ліси, бори великі.
У пущах — тури, дики.
Над буйним бездорожжям
хмільне лице дажбоже.
Гучні, влучні на гони
Перуна стріли, коні.
Логовища, оселі —
в хащах, у темних скелях.
Ні зрубу, ані поля.
Не час на заборола,
щити, — дрючок і камінь,
широке мужнє рам'я.
Праща, дзвінка тятива
до схочу дасть поживи.
Напів покритий шкір'ям
з високого буй-звіря
свої долі паном
дуліб і деревлянин.
І хто зухвалість вчине,
ярмо ганьби накіне?
Про велетенські мязи
кричать роздерті князі.

Стінає час могутність ікол,
із лип, дубів зриває лико,
допускає чужих навали.
Ляхів, татарів, угрів чвали.
Дороги замість бездорожжя.
Ти зрадив чорно, злий Стрибоже!
Ліси під полум'ям, у димі,
і при землі чернеча схима.
Як серце русича не вразить? —
Хиткіш, хиткіш корогви й стязі.
І оклик: „За стременом, враже!“ —
з щитом, з мечем зломився княжим.
Дубові стіни й башти впали
і зрівняно з землею вали.
Здобувчий князь, його дружина
на Лодомерії твердинях.
І, мов молитва у відчаю,
угору зноситься Почаїв.

.
.

О, келії, хрести печерські,
де князі, князі Лодомерські?

Шляхи, шляхи, шляхи, шляхи.
Куди? Хто кінний ними їздив?
Таїть похмуро бір лихий.
Чаять зловіщо мурів різьби.

На камені читай знаки
так, начебто затерті руни:
„Бичем тавровані віки
проходили крізь брами гуни.

Щербився меч, ломився спис.
Земля гула, ревла від гуків . . .
Чужинче, глянь і зупинись:
на перехрестях — Божі муки!“

Шляхи — і розцвіт хмурих смуг —
льохи — бори, горби — мов кілля.
Розвиднює весь виднокруг
день свячення ножів — неділя.

ВОЛИНСЬКІ БУКОЛИКИ.

У луках гра сумна сопілок.
Хіба пашня зросла безсило?
Чи між пшеничних, житніх піль
вродились колоси сліпі?
Чи корінь вітер-сонце сушить?
Або не справдивсь сон пастуший ---
багатство золотих черед,
розшитий ременем намет,
чемерка бита та наопліч
і сплетений аркан з коноплі?
Або вода знесла шувар
і млин і села в хижий яр?
У луках гра сумна сопілок.
Не хмарилось і не горіло
і хліб зернистий не поліг,
і вершиться вежасто стіг.
По сіль, мабуть, ідуть підводи
чи десятину — княжий поділ
везуть до двору й до церков.
Були жнива і будуть знов.
Чорнозем споконвіку родить.
І світ — мов гончара розводи,
немов квітник з-перед вікна.
Чому сопілок гра сумна?

НА БЛАГОВІЩЕННЯ.

О, як би, як це розказать?
Весни повітря тисне болем груди.
Мабуть, зелені гаті в нас,
цвітуть вітрянки та медунки.
І подих чорної землі.
О, мати вічно животворна,
дні соняшні тобі грядуть:
Благословенна будь!
О, як би, як це розказать?
О, тугу понеси, журавлику, до сходу,
низький уклін неси полям,
уклін мій лукам та оборам!
Чужа, не наша й ніби наша голубінь ясна.
Її повітря рве і тисне груди.
Мабуть, бруньки зелені в нас,
цвітуть вітрянки та медунки.

БВШАН-ЗІЛЯ.

Війнуло подихом чудним, немов чужинним.
О, ні! І згадка чарівна десь із глибині:
і мята і стокроть і лепеха Волині.
І образ весен — ледве черкнуті пастелі:
від настілу, що ще торішнє листя стелить,
відбився весело і пурхає метелик;
то божа синь, то ніжно кинута рожевість,
то ще неси́та зелень вітів яблуневих . . .
Як-би злетіти пташкою понад дерева
туди! У біле вбратись, наче до Причастя,
верби сережки цілувати зчаста
і проковтнуть одну на щастя,

Так памятаю нашу осінь!
Її намиста і зачоси —
начіхрані гречок покоси.
Ввійдеш на ганок і попросиш
немов не знать якої ласки:
Мені барвистої запаски!
Розшитої сап'яном свитки,
з тонкими гаптами намітки!
Хоч оком глянуть на ґердани,
мережки, прошви на веляні!
Хоч би краплину цих парфумів
із вітрових прозорих струмів! —
З стежок почувеш сміх перлистий,
в корчах знайдеш разок намиста
і келихи джерел надпиті
і дзеркало озер розбите.

I.

Час вийти на пейзажі!
Взяла вже осінь барми княжі
і в лісі ходить, аж по пяти
убрана в куни і шарлати.
Так ясно в соняшних просіках!
Як розлилася прозолоть сторіка
і емалева просинь!
Сьогодні безтурботна осінь.
А завтра — чи-ж мені байдуже? —
я знаю, вже затужить
у безвісті та в бездороги
і затремтить од туги чи тривоги.

II.

Дивіться: осінь вже не та,
цвіте багряно-золота,
вся заперечення і буча
горить вона в ковтках, в обруччях.

І жданого не дочекавшись
і відрікаючись його назавжди,
вона біжить з просік колючих,
багрець і філігран зі себе рвучи.

Вночі підслухаю ридання.

Безкровна, вранці зніметься востаннє.

Схоплю я пристрасть і стремління
й обличчя в фіялкових тінях.

Що день — один затреться колір.
На полотні моїм з чивієсь волі
у рисах осени й навколо —
зимовий холод.

Поглянеш за поріг : скудовчені каштани.
Іх лист лапатий впав і ліг,
то знов злетить, то раптом стане.

Відкритий звід алей. І простір рве і ранить
О, скільки-ж то відчинених дверей,
в далекий світ шляхів незнаних!

Зірвавсь дитячий змії, немов . . . немов сама я.
Він он, де тоне погляд мій,
де ластівок зникає згряя.

Дощ крапає за вікнами сьогодні.
Шумить безперестанку сад мій
і з наріканням віддає злинялий кадмій.
З віконниць сум тяжкий схилився сьогодні.
Його це віддих в синіх сутінках кімнати.

Я чую : замикають ґрати.
Ніхто вже не зайде сьогодні.
Сьогодні, зважившись, злетить сопрано
без супроводу на піяні.

Доріжки саду — в злотних цятках
іду по них, як по узорах,
і низку перел ниже згадка
так, наче це було учора.

Ось там під срібним осокором
хтось тугою чекання дише,
а вечір — синій і прозорий
і я спішу дійти скоріше.

А синій вечір — все ніжніший,
тепліші цятки на узорах.
Іще біліша стану в тиші,
іще тремкіша, наче хора.

Із саду тихо залями пройду
і кількакратно відібють свічада
моїх очей зіницю золоту
і блискітки — дар листопада.

Ще згортки нігу дотику таять.
Цілунок на руці моїй тепліє,
солодко в'яне запах царських мят
на вогкім подолі мантилі.

Крізь ґрати сяйво місячне струмить,
молошний промінь по паркетах губить.
Іще одна підслуханая мить
і затихає кінський тупіт.

Став пахне водоростями і резедою
і наче з Балтики вітровий струміль.
Належить покоритись тузі і задумі,
мандрівці із розвитою косою.

Із далини встають тумани сизо-сині.
З яких країн? Ви відкіля, сталеві?
Чи не відтіль, де, бачиш ти, мигочуть меві,
де знаєш, береги таять бурштини?

Ідеш все далі-далі, звідкіль віє вітер,
де море починається за ставом,
і щогли кораблів узрієш незабавом
і ґрифи їх у ґрі несамовитій.

Недавно ще стояли копи
пшениць, гречок. Неначе вчора
вози шляхом збивали порох.
Пішов вже вересень, листопад
за смугу сіру, наче попіл,
туди, туди! Там виночерпій
шклянки тернового зачерпить,
гіркого боднями відчопить.

Чому дні соняшні не стали?
Лише заглянули в вікно
на незакінчений вінок
і подалися десь у далеч.

Вплела я хміль і гілку клена.
Знайти-б крушину і кизіль.
Ба, впав на галяву побіл —
і стала білою зелена.

Туди, де синь, де вежі, вежі,
де бір розставив перші стежі
з ялиць, смерек і туй смолистих,
де сповідаються Пречистій
і моляться: Ісусе Христе! —
ітиме осінь урочисто.
Ітиме осінь та з дарами.
Туди, туди під скитські брами
печаль і тугу, біль нестертий,
вкрай серце втомлене, уперте!
Мов ладан одурманяють смоли
і біль уже не буде болем.
У грудях осени — прозора —
все субта, все марність, порох.
І бір з склепіннями каплиці
вінчатиме її — черницю.

„А Юрай матір кличе:
та подай, мати ключа
одімкнути небо,
випустити росу —
дівоцькую красу“.

Теплінь! Теплінь!
Пречисте небо заясніло.
На плечі кинувши чекмінь,
шляхом безжурно йде Ярило.

Дух димляний
від пари тмяно, яро грає,
щезає сніг з озимини,
там преться туга житяная.

Ярило йде.
Куди ступне — підводить зело.
Куди погляне — квіт цвіте.
Ярило йде навпрост весело.

Врочистая
красо дівоцька, з неба брами
впади росою чистою,
злети прозорими дощами!

Поля, родіть!
Ліси, співайте! Аж над беріг
вам сонця і води політь,
вам пригорщі кільчастих зерен.

З волин. нар. творчости.

ΦΙΛΙΓΡΑΗ.

Не знаю, як це почалось.
Прийшов, намовив мені хтось?
Чи серце схаменулось: „мало!“?
Чи щастя весен заблукало?

Навкруг долини зацвіли,
струмки вмить срібло розлили,
повстав палац із знаком лева,
на пальці — перстень королеви.

А на чоло мов самоцвіт
упав життя стобарвний цвіт:
„Все, що корону прикрашало,
обрана, посідай настало!“

Невже? Невже? І, сурмлячи,
це прогреміли сурмачі.
Перстами радості і віри
я боязко торкаю ліру.

В свій край вертаються й лелеки.
Їх радісний привітний клекіт
вітає все, із малку рідне,
Вже стільки літ! Надія блідне
і хатне вогнище вже гасне.
Життя, життя-ж таке дочасне!
Вже стільки літ! І ані вістки,
І мов останні падолистки:
ніколи квітами поліття
не народитись нашим дітям.
Я перебрала ніжні струни
і голос мій, так клично-юний,
вібрує свіжістю дівизни.
Коханий, голос мій — з отчизни!

Похованим лишитись бо-зна де, без почестей
і тризни,
а то й щоб очі дорогі та ворон виклював!
Щоб так, голосячи, не оспівати ніжно
смерть лицарську і подвиг ратний,
не провести коня, переломивши зброю,
ні вкласти мідний гріш на перевіз душі.

За веснами проходять весни
в далекий вирій, в край чудесний,
нечутно в дивне небуття.
І журавлями, чорнопері,
летять, летять мої химери:
він відійшов без вороття.

Він впав у полі, яко воїн
і в полчища у зарнім строї
його з рапірою й мечем
покликав переможець Юрій.
А в мене — заметіль і бурі,
вогнем позначене лице.

Я знаю певне: дня одного
прохожий по пустих дорогах
мені доручить мовчки меч
увесь в щербі. Безумна з горя
я крикну місяцю і зорям
у млу ночей, у вир хуртєч.

Хто вип'є з келиха могого?
Заступить втрату дорогого?
О, хто-ж угіху мені дасть?..
Палай-же, тризняне багаття!
Таж серце, серце — висхле лаття,
таж серце — корабельна снасть!

І білі дні, і білі ночі.
Сніг білим голубом туркоче
і припадає до вікна :
„Голубко сиза, задрімай!
Вже поле спить, ночує гай,
поночуєш ти лиш одна.

І білі дні, і білі ночі.
Задивлені сплянуть очі,
відкритим боляче очам.
І не стулить напнуті вії.
Здається, в полі ватра тліє,
ввижається хтось рідний там.

У дальню путь, безкрай-дорогу
надломлено я закричу
про самоту і про тривогу,
про дні, яких я не лічу,
про дивовижну німоту
без слів та звуків, про нечулу
німу, глуху, пусту, пусту —
що серце далечи жажнулось.

За рядом днів сумних заднів
один, страшний і невідкличний.
Це буде день, немов у січні,
день зимний безнадії.

Я вишлю голуба і човен
із піррям і вітрилом жарним.
Я висилатиму все знову
і висилатиму намарно.

Прилинуть без знамена щогли
і голуб вернеться без вісти.
Тремкі уста затисну тісно
й не відведу свій погляд.

Вже ходить пустою луна,
іржавіє залізна зброя,
похмуρο стіни око поять,
а ще похмуріше з вікна.
Колишню славу не пізнать.
Занепад, глуша, дичина.
От-от впадуть похилі вежі,
а біля брами — слід ведмежий.
З портретів сходять предків тіні,
сахнувшись, зброєю брязчать,
простують з лицарських палат
на вал: „Так, замчище — в руїні!
Було-ж над градами міцними . . .“
На синім полі — меч і серп.
До долу перевернуть герб
на знак, що рід славетний вимер.

Уранці будять осокори:
Сьогодні біло так на дворі!
Так біло-біло, наче ново.
На білому вінок миртовий,
Ломають тони осокори:
Хтось кригою застигне в горі.
На полі хтось упав поранно.
Сніг ліг і, може, не розтане.
Зо скрипом нижчим на октаву:
На полі хтось упав криваво.

Що вечора мені у комін
співає-плаче Мелюзина
про біле зимно, про терпіння,
що біль чоло в зморшки заломить,
уста червоні спрагло вип'є.
Ой, сестро, не накликуй долі!
Хай сніг набіло не обсипле,
а біль хай втишиться поволі!
Я вишиватиму шовками,
на полотні весняне щастя
я вишиватиму зірчасто.
І хтось застукає до брами.

Ввижався втязем у сні
на золотім коні,
а ранками на став
він білим лебідем злітав.

Щось обіцяв, кудись манив
у займища ясні
і потай без пуття
роїв, полохав почуття.

Він всюди був,
він барвінковим оком стежив,
заплутував габу,
він виступав на тлі мережи.

Він був й не був.
Його прихід завжди бентежив,
хоч ймення не назву,
не розпишу на побережжі.

Дала я пояс окувати,
твій меч пробований у полі,
не має хиби забороло
і ратище належно втяте,
а голова на ньому — тур' я.
Нехай Перун тебе боронить!
Вже чують коні перегони
і нідрі в вогкість ранку нурять.

О, чую ріг скликає турій!
І лицарі мечі ладнають.
Нехай чоло моє похмуре,
ось панцир твій, ось зброя з краю.

За честь, за стяги злотні Руси!
За січову батьківську славу!
Вас оспівають струни гусел,
поляглих дуб вквітчає в навію.

З М І С Т.

ПЕЧЕРНІ РИСУНКИ.

Зуб, ратище	5	І знову	9
Ліси ловить	6	За око	10
Устами славлена	7	Увечері	11
Один лишився	8		

КНЯЖА ЕМАЛЬ.

На варті	15	Хилились стязі	21
Створив ти	16	Недобрее віщує Див	22
Ти ще не вмер	17	Після бурі	23
Нам любо	18	Досить наїздів	24
Важкі киреї	19	Перуне, освяти мечі	25
Святославичі	20	Рівнинний степ	26

ВОЛИНСЬКА МАЙОЛИКА.

Ліси, бори	29	Дош крапає	39
Стинає час	30	Доріжки	40
Шляхи	31	Із саду	41
Волинські буколики	32	Став	42
На Благовіщення	33	Недавно	43
Євшан-зілля	34	Чому	44
Так пам'ятаю	35	Туди	45
Час вийти	36—37	Теплінь	46
Поглянеш	38		

ФІЛІГРАН.

Не знаю	49	Вже ходить	57
В свій край	50	Уранці	58
Похованим	51	Що вечора	59
За веснами	52	Ввижався	60
Я знаю	53	Він всюди був	61
І білі дні	54	Дала я	62
У дальню путь	55	О, чую	63
За рядом	56		

О. ЛЯТУРИНСЬКА :
КНЯЖА ЕМАЛЬ

Тираж 2000 пр.

Накладом
Українського В-ва
„ПРОБОЄМ“
в Празі

Замовлення слати:

»PROBOJEM«,
Praha XIV-65, р. schr. 3.